

М. Гутор

ГЕНЕЗА РОЗКОЛУ У ХРИСТІЯНСЬКО-ДЕМОКРАТИЧНИХ ПАРТІЯХ (УХДП, ХДПУ)

Першою в Україні спробою утворити альтернативу Комуністичній партії було проголошення в листопаді 1988 р. Програми та Статуту Українського християнсько-демократичного фронту (УХДФ). Колишні політв'язні Василько і Петро Січки організували в м. Долина (Івано-Франківська обл.) збори, на яких оголосили про утворення партії. 14 листопада В. Січко подав Статут і Програму УХДФ для реєстрації Верховною Радою СРСР.

13 січня 1999 р. у Львові відбувся Установчий з'їзд УХДФ, на якому було прийнято Програму і Статут Фронту, а його головою обрано В. Січка.

На другому з'їзді УХДФ, що відбувся 21-22 квітня 1990 р. у Львові, було змінено назву партії, яка відтепер стала називатися Українською християнсько-демократичною партією.

На 1990 р. УХДП налічувала близько 2 тис. осіб. Більшість первинних організацій знаходилася у західних областях України.

На початок 1991 року організаційно і юридично оформились в УХДП такі організації: Івано-Франківська обласна організація, Івано-Франківська міська організація, Львівська обласна організація, Тернопільська крайова та міська організації. Ці організації склали основну чисельність партії, понад 80 %. Інші організації, такі як: Черкаська, Київська, Одеська, Вінницька, Хмельницька обласні мали лише до 15 членів партії.

На цей період перед УХДП постають проблеми щодо організаційних навиків розбудови партійної структури. Засідання Головної ради не проводились, єдиної політичної стратегії партії не було визначено. Кожна організація УХДП проводила свою діяльність виходячи із потреби політичної доцільності свого регіону. На початку червня 1991 року на ім'я Голови Львівської обласної організації УХДП, депутата Львівської обласної ради Миколи Бойка прийшло запрошення з Австрійської політичної академії щодо направлення членів УХДП на навчання до Відня [1]. На навчання відбули члени Тернопільської, Львівської, Івано-Франківської обласних організацій УХДПУ, Івано-Франківської міської організації УХДП, а також Віктор Пинзеник, на той час викладач Львівського університету ім. Івана Франка. Це було перше міжнародне визнання християнських демократів України. Але це і породило протистояння між головою УХДП Василем Січком і го-

ловою Львівської обласної організації УХДП Миколою Бойком. З цього приводу В. Січко одноосібно прийняв рішення Головної ради партії, в якому звинуватив М. Бойко в перебиранні уповноважень голови партії: “Та найбільшим злочином перед партією з боку Бойка, а також Пахолюка (секретар Львівської обласної організації УХДП) є перехоплення листів з-за кордону і запрошень від зарубіжних християнсько-демократичних організацій. Є ще багато вчинків даних осіб, спрямованих на шкоду партії” [2]. Згідно з рішенням Головної ради УХДП (Засідання Головної ради УХДП не проводилось), М. Бойка і Тараса Пахолюка було виключено з партії. Таке рішення породило жорстке протистояння між членами Львівської обласної організації УХДП і В. Січком.

16 листопада 1991 р. відбулася III звітно-виборча конференція Львівської обласної організації УХДП. М. Бойко, як голова організації, добровільно складає із себе повноваження голови Львівської обласної організації УХДП [3]. Голова УХДП В. Січко, який був присутнім на конференції, заявив про її незаконність, мотивуючи тим, що М. Бойко та Т. Пахолюк виключені з партії і не мали права її організовувати. Конференція, не приймаючи до уваги заяви В. Січка, продовжила свою роботу й обрала нове керівництво організації. Головою Львівської обласної організації УХДП обрано колишнього політв'язня радянських таборів Михайла Вітра, секретарем Тараса Пахолюка [3].

На конференції виступив колишній політв'язень радянських концтаборів, на той час заступник голови Львівської обласної ради Іван Гель. У своїй промові Іван Гель піддав гострій критиці діяльність В. Січка, а також звернув увагу на те, що В. Січко відмовив у прийнятті в члени УХДП Степану Хмарі, Михайлу Гориню, Михайлу Косіву, родинам Калинців та Крип'якевичів. Іван Гель повідомив, що в липні 1991 р. отримав запрошення від Генерального Секретаря Християнсько-демократичного Інтернаціоналу Андре Луї, де він просив, щоб у делегацію для налагодження зв'язків не включати п. В. Січка. Негативно до родини Січків ставиться також Блаженніший Мирослав Іван Любачівський [3].

Наостанок І. Гель сказав: “Якби Січки не взяли в свої руки керівництво, то ми мали б дуже сильну партію, але, я чесно скажу, що Січки – не той рівень” [3].

Невизнання III звітно-виборчої конференції Львівської обласної організації УХДП головою УХДП В. Січком привело до розколу організації. 10 грудня 1991 р. Тернопільська крайова організація УХДП проводить своє засідання Головної ради, на якій визнає легітимність Львівської обласної організації та обрання Михайла Вітра головою

Львівської обласної організації УХДП і відмічає, що співпраця і між-партійні відносини будуть відбуватися тільки з Львівською обласною організацією УХДП, яку очолює М. Вітер [4]. Відсутність чіткої організації в діяльності УХДП призвела до ініціювання Тернопільською крайовою організацією УХДП звернення до Головної ради партії про необхідність проведення найближчим часом конференції УХДП, яка б виробила стратегію і тактику дій УХДП за нових умов в Україні [5]. У зверненні III звітно-виборчої конференції Львівської обласної організації УХДП зазначено: “У більшості виступів ситуація в партії була визнана кризовою. Тому конференція стверджує, що назріла потреба скликати з’їзд партії. Звертаємось до Головної ради з вимогою скликати цей з’їзд не пізніше січня 1992 р.” [6]. В цей період В. Січко налагоджує добрі відносини з колишнім співкурсником по Київському університету ім. Т. Шевченка Віталієм Журавським. Віталій Журавський за рекомендацією В. Січка стає членом УХДП і очолює Київську міську організацію УХДП. В. Журавський активно включається в розбудову партійних структур у м. Києві і сприяє реєстрації партії в Міністерстві Юстиції.

Представники Київської та Івано-Франківської міських організацій, Тернопільської крайової та Львівської обласних організацій на початку 1992 р. розпочинають роботу з підготовки до II з’їзду УХДП. У цей період політичної діяльності Журавський отримує запрошення від цілого ряду християнських демократів відвідати їхні конференції.

Василь Січко, відчувши ріст авторитету Журавського серед членів партії, проводить передчасно нелегітимний з’їзд партії (11 квітня 1992 р.), на якому було виключено Журавського з партії. На з’їзд не було запрошено делегатів від Львівської, Тернопільської, Київської обласних організацій та Івано-Франківської міської організації ХДПУ. З’їзд відбувся таємно. З цього приводу в Міністерство Юстиції України було подано звернення голів Івано-Франківської міської організації та Київської, Львівської і Тернопільської обласних організацій УХДП.

“Просимо взяти до уваги заяву наради повноважних представників Київської, Львівської, Тернопільської обласних організацій та Івано-Франківської міської організації УХДП і в разі проведення з’їзду 11 квітня 1992 року розглянути питання про його чинність” [7]. Незважаючи на всі непорозуміння, в УХДП продовжується підготовка до проведення II з’їзду в Києві. Проте Львівська організація УХДП висловила своє невдоволення членами УХДП від Дніпропетровської та Запорізької обласних організацій, що мали представляти делегації на з’їзді. Це призвело до чергового розколу УХДП. 19 червня 1992 року проходить II з’їзд УХДП у Львові. Присутній на з’їзді голова Василь

Січко, розуміючи, що з'їзд не обере його головою, заявив: “Я партії не віддам”. Після цієї заяви покинув з'їзд.

II з'їзд обрав головою Михайла Вітра, колишнього політв'язня. З'їзд прийняв заяву, в якій розкрив протиріччя із київською групою Журавського: “Претендуючи на однакове представництво усіх областей України на з'їзді, вони виступили за вихолощення національно-патріотичного аспекту діяльності партії, за нівелювання морально-етичних і світоглядних засад християнської демократії” [8].

Частина членів партії на чолі з В. Журавським розпочала роботу над створенням окремої політичної партії, і 20 червня 1992 р. відбувся установчий з'їзд ХДПУ, який обрав його головою новоутвореної партії.

Отже, в період з квітня до серпня 1992 р. з Української християнсько-демократичної партії утворилися три політичні партії: УХДП на чолі з В. Січком; УХДП, лідером якої було обрано М. Вітра (партія не реєструвалась); ХДПУ – голова В. Журавський.

Процес тотального непорозуміння в УХДП призвів до того, що Тернопільська крайова організація УХДП 7 листопада 1992 р. проводить III надзвичайну обласну конференцію з метою консолідації всіх християнських демократів України. На конференції були присутні голова УХДП В. Січко, голова ХДПУ В. Журавський, делегації Львівської, Івано-Франківської, Вінницької, Одеської, Черкаської обласних організацій УХДП. Львівська обласна та Івано-Франківська делегації відмовились об'єднуватись із ХДПУ, а також перебувати в УХДП під керівництвом В. Січка. В той же день вони провели установчу конференцію в готелі “Тернопіль” і проголосили створення Християнко-народного Союзу.

III надзвичайна конференція Тернопільської крайової організації УХДП одноголосно (54 делегати) проголосувала за об'єднання з Християнсько-демократичною партією України, вважаючи себе правонаступницею ТКО УХДП, зберігаючи за собою всі юридичні права [20].

Головні вагомні причини розколу УХДП наступні:

1. Відсутність харизматичного лідера партії.
2. Відсутність будь-яких знань та навиків у розбудові політичної партії.
3. Небажання В. Січка створити демократичний механізм управління партією.
4. Перебирання керівництвом партії на себе всіх зовнішньополітичних зв'язків з Європейськими християнсько-

демократич-ними партіями, що давало можливість отримувати фінансову допомогу від цих партій лише лідеру партії.

З часу створення В. Журавським ХДПУ, партія одразу розвинула активну діяльність. Кількість її членів динамічно зростала: на листопад 1992 р. – 1.1 тис., на листопад 1993 р. – близько 12 тис., на січень 1996 р. – близько 13 тис., на січень 1998 р. – близько 26 тис. осіб.

Усі знають банальну істину: економічна влада обов'язково підпорядковує собі політичну й прагне панувати і в духовній сфері. Капітал веде цілеспрямовану атаку на інститути влади. Використовуючи різні засоби: підкуп, залякування, фізичне знищення непоступливих політиків, компрометація і наклеп щодо окремих осіб і політичних організацій тощо.

Одночасно промисловим і фінансовим колам потрібно легалізувати свої механізми впливу, вони скуповують політичні і громадські організації, очолюють їх, проводять своїх представників у парламент, уряд, керівні органи обласних і районних адміністрацій. Якщо це не вдається зробити “напрямую”, то використовується один із традиційних методів політики, особливо полягає у формуванні окремих “груп захоплення” з відносно незалежних політиків або в середині громадських організацій, політичних партій, або вони вводяться до них з вузько прагматичною метою. Ця група формує оточення відвертої чи прихованої підтримки, обіцяючи посади, гроші. І потім іде на розкол або на витіснення “старого” керівництва. Ця група може передати контроль над організацією чи партією замовникам операції або слухняно виконувати їх волю. В Україні ці методики випробувані на кількох громадських рухах, політичних партіях (НРУ, УРП, УСДП). Не залишилась і остронь ХДПУ. Спочатку були прямі пропозиції кількох фінансових структур про “співпрацю”, а фактично про механізм контролю цих структур над партією. Отримавши відмову, вони обрали інший шлях, застосувавши класичну схему формування “групи захоплення”, з наступним витісненням “старого” керівництва або розколу.

Перша спроба розколоти партію сталася в 1995 році через колишнього народного депутата, члена ХДПУ І. Деркача. Замовниками і диригентами були представники Євгена Марчука. Однак це робилось так примітивно, що спроба із тріском провалилась. До речі, активні учасники нової спроби розколу В. Шишкін і В. Костицький наполягали на виключенні із партії Деркача (що і було зроблено), а потім це вже була одна команда.

9 червня 1996 р. проходило засідання Головної ради ХДПУ, на якому розглядалось питання про політичну діяльність ХДПУ.

Свою точку зору на події, що відбувалися в партії після засідання Головної Ради 9 червня 1996 р. подає в газеті “Час” народний депутат України, Віктор Шишкін [145]. За його словами, незважаючи на колегіальне рішення Головної Ради від 9 червня, Голова партії 14 червня скликав сепаратне засідання керівного органу, яке не було легітимним за відсутністю кворуму.

З цього приводу перший заступник Голови ХДПУ Михайло Гутор, заступник Голови Віктор Бедь, Голова спілки Християнсько-демократичної молоді України Юрій Павленко (теперішній міністр у справах сім’ї, молоді та спорту), професор Іван Тимошенко зазначили: “Нагадаємо, 14 і 21 червня ц. р. відбулися засідання статутної Головної Ради партії, обраної з’їздом 8-9 грудня 1994 року, на якому одноголосно було підтверджено рішення про виключення з партії В. Стретовича, В. Шишкіна, В. Костицького. Варто наголосити, що це рішення підтримали Житомирська, Київська, Закарпатська, Львівська, Тернопільська, Харківська, Донецька, Дніпропетровська, Херсонська, Сумська, Кіровоградська, Рівненська, Полтавська обласні організації та Київська міська, які налічують абсолютну більшість членів партії” [11, с. 6].

Заяву Головної Ради ХДПУ, під керівництвом В. Журавського, від 21 червня 1996 р. щодо розкольніцької діяльності В. Шишкіна, В. Стретовича і їхнього виключення із членів партії підтримали народні депутати України, члени ХДПУ: Валерій Бабич, Сергій Буряк, Микола Байрак, Сергій Кириченко, Григорій Недвига, Віктор Худомака [13].

Розкриваючи дії В. Шишкіна в ХДПУ, депутат Житомирської міської ради народних депутатів, Голова Житомирської обласної організації ХДПУ Марат Литвиненко зазначив: “Вас вміло використовують, граючи на ваших амбіціях. Коли мене особисто 9 червня 1996 р. агітував П. Стретович підписати ГКЧП у ХДПУ, то твердо запевняв: “Те, що Шишкін росіянин – мінус. Те, що він не володіє українською мовою – два мінуси. Християн-демократів маю очолити я, Володимир Стретович. Головне сьогодні скинути Журавського” [12, с. 9].

Бачення причин розколу в ХДПУ подає у статті “Війна за Київ” доктор філософських наук Микола Михальченко: “Принципова політика партії, зокрема” в конституційному процесі, конструктивна опозиція до непрофесійного реформування економіки, нехтування інтересами народу з боку можновладців спричинили зростання

авторитету партії і невдоволення певних політичних сил. Зрештою ХДПУ зазнала, як і інші демократичні партії, спроб розколоти її як із зовні, так і зсередини“ [14, с. 21].

18 липня 1996 р. В. Шишкін, представляючи себе як виконуючий обов'язки Голови ХДПУ, поширює заяву нелегітимної Головної Ради ХДПУ, в якій, зокрема, сказано: “Рішенням Головної Ради від 23.06.1996 року, на якій було 20 членів з 29 обраних згідно з нормою Статуту, В. Журавського за дії, спрямовані на розкол партії, усунено від виконання обов'язків Голови ХДПУ до остаточного вирішення цього питання з'їздом, який намічено провести в серпні-вересні ц. р.” [18]. З приводу цієї заяви, 3 серпня 1996 р. члени головної ради ХДПУ в кількості 19 чоловік звернулись до членів ХДПУ з відкритим листом про поширення наклепницької інформації щодо партії: “...переконливо закликаємо Вас не піддаватись на провокаційні дії колишніх членів ХДПУ, зокрема, В. Шишкіна, В. Костицького, В. Стретовича, М. Палюха, О. Прокопенка, Р. Гурмака” [9]. Ця заява остаточно розвіяла міф В. Шишкіна та В. Стретовича про підтримку обласних організацій і розкрила їхні провокативні дії.

30 серпня 1996 року проводиться засідання Контрольно-ревізійної комісії ХДПУ, на якому було прийнято ухвалу: “Контрольно-ревізійна комісія, розглянувши представлені документи і керуючись Статутом ХДПУ, дійшла до висновку, що в одній і тій же партії не може бути двох керуючих органів, у тому числі, дві Головні Ради. Враховуючи вищезазначене і керуючись наявними документами, підтверджуємо про дійсне обрання Головою партії Журавського і його заступників М. Гутора, В. Бедя, трьох секретарів ХДПУ В. Худомаки, М. Михальченка і І. Хроменко, а також голів обласних організацій:

- М. Гутор – голова Тернопільської обласної організації;
- В. Бедь – голова Закарпатської обласної організації;
- А. Тарасенко – голова Харківської обласної організації;
- Б. Капцан – голова Запорізької обласної організації;
- Б. Рожак – голова Львівської обласної організації;
- М. Литвененко – голова Житомирської обласної організації;
- В. Ільченко – голова Дніпропетровської обласної організації;
- О. Чельник – голова Кіровоградської обласної організації;
- Б. Слюсар – голова Сумської обласної організації;
- В. Шубін – голова Херсонської обласної організації;
- Ю. Гульчук – голова Рівненської обласної організації;
- М. Дьомін – голова Київської обласної організації;
- В. Бабич – голова Київської міської організації;

- М. Соломяний – голова Кримської республіканської організації ХДПУ, що підтверджує правочинність вказаної Головної Ради” [19].

14-15 вересня 1996 року група людей очолювана В. Стретовичем та В. Шишкіним, організувала і провела у м. Києві зібрання громадян на якому В. Стретовича було обрано головою ХДПУ, і якому намагалась надати статус з'їзду ХДПУ. На запит народних депутатів України, членів ХДПУ С. Кириченка, В. Бабича, В. Худомаки, М. Байрака, Міністерством Юстиції було повідомлено про відмову в легалізації цього політичного зібрання та його рішень [16].

Фонд Конрада Аденауера разом з Центром Демократичних Реформ (керівник – Роман Зварич) проводять по всій Україні семінари, на яких регулярно представляють В.Стретовича як Голову ХДПУ.

У кінці 1996 р. за кошти Фонду К. Аденауера В. Стретович відвідав Німеччину, де М. Ломан (представник Фонду Конрада Аденауера в Україні) представляв його у політичних та державних колах як Голову Християнсько-демократичної партії України. З цього приводу на ім'я Президента України Л. Кучми, Прем'єр-Міністра України П. Лазаренка, посла Федеративної Республіки Німеччини п. Е. Хайкену, Голови правління Фонду Конрада Аденауера проф. Др. Рінше (Німеччина) було направлено листа від народних депутатів України: С. Кириченка, М. Байраки, В. Худомаки, В. Бабича. В листі, зокрема, сказано: “ХДПУ заявляє про свій протест проти неправочинних дій представника Фонду Конрада Аденауера М. Ломана, які є прямим втручанням у внутріпартійні справи ХДПУ, а, таким чином, і у внутрішні справи української держави. Подібні дії представника Фонду К. Аденауера наносять великої шкоди християнсько-демократичному руху в Україні” [17].

16-17 листопада 1996 року під керівництвом В. Журавського відбувся з'їзд ХДПУ, на якому було підтверджено рішення Головної ради про виключення із партії В. Стретовича, В. Шишкіна і В. Костицького. Після цього з'їзду почався судовий процес між ХДПУ, очолюваними В. Журавським і В. Стретовичем.

17 голів обласних організацій ХДПУ та Київської і Севастопольської міської, під керівництвом В. Журавського, звернулись із позовними заявами до Старокиївського (Шевченківського) районного суду м. Києва. В заявах зазначалось, що подані документи до Міністерства юстиції України групою осіб на чолі з В. Стретовичем є фальшиві і не відповідають дійсності [20].

Рішенням Старокиївського районного суду було визнано правочинність діяльності ХДПУ під керівництвом В. Журавського.

Ситуацію у Християнсько-демократичній партії України ми розглянули як приклад того, що відбувалося, відбувається і буде відбуватися в політичних та громадських рухах. Чим ближче будуть наступні вибори до парламенту, тим помітніша буде експансія капіталу в політику.

Архів Тернопільської крайової організації ХДПУ.

Література

1. Запрошення на навчання до австрійської політичної академії. 2. Рішення головної ради УХДП. – 1991. – 18 жовтня. 3. Протокол III звітно-виборчої конференції Львівської обласної організації УХДП. – 1991. – 16 листопада. 4. Виписка з протоколу № 49 розширеного засідання Головної ради Тернопільської крайової організації УХДП і керівників районних осередків. – 1991. – 10 грудня. 5. Лист Головної ради Тернопільської крайової організації УХДП до Головної ради партії УХДП. – 1991. – 5 липня. 6. Звернення звітно-виборчої конференції Львівської обласної організації УХДП до Головної ради партії. – 1991. – 16 листопада. 7. Лист в міністерство юстиції України. – 1992. – 8 квітня. 8. Заява II з'їзду Української християнсько-демократичної партії. – 1992. – 19 червня. 9. Християнсько-демократична партія // Політичні самозванці. – К., 1996. – С. 28. 10. Протокол № 2, № 3 установчої конференції Тернопільської крайової організації УХДП. – 1990. – 14 липня. 11. Гутор М., Бедь В., Павленко Ю., Тимошенко І. Замах на Християнсько-демократичний Рух в Україні. – Київ // Логос. – 1996. – 4 с. 12. Литвиненко М. Чи не про квартиру мова? – Київ // Логос. – 1996. – 7 с. 13. Заява Головної Ради Християнсько-демократичної партії України щодо наклепницьких дій окремих членів ХДПУ та їх спроби розколоти партію. – 1996. – 21 червня. 14. Михальченко М. Війна за Київ. – Київ // Логос. – 1996. – 19 с. 15. Михальченко М. Війна за Київ. – Київ // Логос. – 1996. – 20 с. 16. Лист Міністерства Юстиції. – № 2-3-314. – 1996. – 24 грудня. 17. Лист Президенту України, Прем'єр-Міністру. – 1997. – 22 січня. 18. Заява Головної Ради ХДПУ за підписом виконуючого голови ХДПУ В. Шишкіна. – № 2-88-55. – 1996. – 18 липня. 19. Протокол засідання Контрольно-ревізійної комісії Християнсько-демократичної партії України. – 1996. – 30 серпня. 20. Заяви голів обласних організацій ХДПУ.